

อัตลักษณ์และความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ : กรณีศึกษา ในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น และอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

Identity and Cultural Relations of Mudmee Silk Patterns: A Case Study in Chonnabot Districts, Khon Kaen Province, and Khwao Sinarin District, Surin Province

กัญญารินทร์ ไชยจันทร์*

Khunyarin Chaijan

สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

The Thai Khadi Research Institute, Thammasat University

*khunyarin@tu.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์และความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับความเชื่อ ศาสนา ความอุดมสมบูรณ์ และวิถีชีวิตในลวดลายของผ้าไหมมัดหมี่ที่มีระหว่างอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น และอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ โดยกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้างและแบบสังเกตจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สอดคล้องกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในการสร้างอัตลักษณ์ผ้าไหมมัดหมี่ในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยต่อไป

ผลการศึกษาพบว่า ลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ในแต่ละพื้นที่แฝงไปด้วยสัญลักษณ์ของธรรมชาติ ความเชื่อทางศาสนา พืชพรรณ สัตว์ ความอุดมสมบูรณ์ วิถีชีวิต และพิธีกรรม ซึ่งรูปแบบลวดลายการมัดหมี่และเทคนิคการทอผ้าไหมมัดหมี่ที่ต่างกัน เนื่องจากประสบการณ์และวัฒนธรรมที่ต่างกันของชุมชนอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น มักจะเน้นการทำผ้าไหมมัดหมี่ 3 ตะกอสอดทางกระรอก โดยออกแบบลวดลายที่ประยุกต์มาจากลวดลายดั้งเดิมจากสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ความเชื่อทางศาสนา ในขณะที่ผ้าไหมมัดหมี่ในอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ มักจะมีลวดลายที่สะท้อนให้เห็นมรดกภูมิปัญญาวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ การวิเคราะห์อัตลักษณ์และความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ จะเป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างความเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชุมชนเพื่อเป็นพื้นฐานการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการพัฒนาสินค้าท้องถิ่นให้มีคุณค่าทางวัฒนธรรมและสามารถทำให้เกิดรายได้แก่ชุมชนได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : ลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ อัตลักษณ์วัฒนธรรม อำเภอชนบท อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดสุรินทร์ ผ้าไทย ผ้าทอมือ

Received : February 29, 2024

Revised : April 14, 2024

Accepted : April 19, 2024

Abstract

This research examined identity and cultural relationships in terms of religious belief, fertility, and lifestyles found in Mudmee Silk patterns from Chonnabot district, Khon Kaen province and Khwao Sinarin district, Surin province. Qualitative research was done with foundational data gathered by in-depth interviews and participant observation of stakeholders and documentary research analysis, to support cultural heritage by crafting the characteristics of Mudmee Silk in northeastern Thailand.

Results were that the patterns of Mudmee Silk in each area contained by symbols of nature, religious beliefs, plants, animals, fertility, lifestyles, and rituals. Mudmee Silk weaving techniques differed due to diverse community experiences and cultures. In Chonnabot district, Mudmee Silk was usually woven with three tassels inserted into squirrel tail silk, with designs adapted from traditional patterns in the environment, lifestyles, and religious beliefs. In Khwao Sinarin district, weavers used patterns reflecting their heritage, lifestyles, traditions, culture, and history. Analyzing the characteristics and cultural relationships of Mudmee Silk patterns should enhance understanding of cultural diversity and community identity, and to serve as a foundation for conserving and transmitting local traditions and artistic cultures. It may also serve to formulate guidelines for developing local products with cultural value to generate sustainable incomes for communities.

Keywords : Mudmee Silk patterns, cultural identity, Chonnabot district, Khwao Sinarin district, Khon Kaen Province, Surin Province, Thai textiles, fabrics of Thailand

บทนำ

“ผ้าไหมมัดหมี่” เป็นภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าและมีเอกลักษณ์เป็นผลผลิตของผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้าที่เกิดจากการทอ ย้อม ถัก ปัก ตีเกลียว ยก จก มัดหมี่ พิมพ์ลาย จิต เกาะ (ล้วง) เพื่อใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มและแสดงสถานภาพทางสังคม (DCP, 2021) เป็นการสร้างลวดลายจากการย้อมสีเส้นไหมที่นำไปเป็นเส้นพุ่ง โดยออกแบบลายแล้วจึงมัดด้วยวิธีใช้เชือกกล้วยหรือเชือกฟางมัดเส้นด้ายที่ใช้ทอบริเวณที่ไม่ต้องการย้อมสี วิธีการ “มัด” เส้นไหมที่เรียกว่า “หมี่” จึงเรียกรวมกันว่ามัดหมี่ในประเทศไทยจะพบในกลุ่มชนชาวไทยลาวแทบทุกจังหวัด (BOT, 2010) ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ใหญ่สุดของภาคอีสาน (SACIT, 2021) ซึ่งมีวัฒนธรรมการทอผ้าที่มีเอกลักษณ์ และยังมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรมการทอผ้าปรากฏมาจนถึงปัจจุบันคือกลุ่มชนเชื้อสายเขมรซึ่งกระจายกันอยู่ในบริเวณจังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดบุรีรัมย์ (SACIT, 2021)

อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น หรืออดีตเมืองชลบท อ่านว่า ชน-ละ-บด เป็นหนึ่งในอำเภอที่ขึ้นชื่อเรื่อง “ผ้าไหมมัดหมี่” ถือเป็นศูนย์รวมการทอผ้าไหมที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดขอนแก่น ขึ้นชื่อว่าเป็นเมืองราชินีไหมมัดหมี่ (SACIT, 2018) มีความสวยงาม มีเอกลักษณ์ (SACIT, 2010) และได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้

ทางภูมิศาสตร์ (DIP, 2022) ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมาเริ่มทำผ้าไหมมัดหมี่สามตะกอสอดทางกระรอก รวมทั้ง การผ้าไหมมัดหมี่ปุมหน้านางที่สร้างสรรค์ลวดลายมาจากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น วิถีชีวิต ความเป็นอยู่และขนบธรรมเนียมประเพณี (Chaijan, 2022) ในปี พ.ศ. 2561 จังหวัดขอนแก่นได้รับการประกาศจากสหประชาชาติเป็นเมืองหัตถกรรมแห่งผ้ามัดหมี่ ส่งผลให้จังหวัดขอนแก่นเป็นเมือง ศูนย์กลางการผลิตผ้าไทยที่เป็นหัตถกรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (Khon Kaen Provincial Office, 2019) ผ้าไหมมัดหมี่เป็นผ้าทอมือที่มีเทคนิคในการเก็บลาย เก็บดอก เก็บสี และกรรมวิธีการทอผ้าแบบ สามตะกอสอดทางกระรอกที่จะทำให้ผ้าไหมมีลักษณะหนา เนื้อผ้าแน่น ผ้าสองด้านจะมีโทนสีที่แตกต่างกัน (SACIT, 2018)

จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดที่มีผ้ามัดหมี่โฮลถือเป็นลายเอกลักษณ์ของลายผ้าไหมมัดหมี่จังหวัดสุรินทร์ “โฮล” เป็นคำในภาษาเขมร เป็นชื่อเรียกกรรมวิธีการผลิตผ้าไหมประเภทหนึ่งที่สร้างลวดลายขึ้นมาจาก กระบวนการมัดย้อมเส้นไหมให้เกิดสีสันและลวดลายต่าง ๆ แล้วนำมาทอเป็นผืนผ้า ซึ่งตรงกับคำว่า “ผ้าปุม” ในภาษาไทย “มัดหมี่” ในภาษาลาว และคำว่า อิ-กัต / IKAT (SACIT, 2021) โดยผ้าไหมทอลายแบบดั้งเดิม มีรูปแบบกรรมวิธีการทอและคงลวดลายที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษไว้อย่างเคร่งครัด และกลุ่มผ้าไหมทอ ลายแบบประยุกต์ มีโครงสร้างลายหลักและลายที่ผสมลวดลายต่าง ๆ ได้แก่ ผ้าโฮล ผ้าอัมปรม / อันปรม ผ้าสมอ / สะมอ / ซมอ ผ้าอันลุ่มซิม / อันลุ่มซิม / อันลุ่มซิม ผ้าละเบิก ผ้าสาคุ ผ้าทางกระรอก และผ้ากะเนียว (Surin Provincial Public Relations Office, 2023) ภูมิปัญญาผ้าทอพื้นเมืองสุรินทร์ (Thai PBS, 2013) เกิดจากองค์ความรู้ที่สั่งสมอยู่ในชาติพันธุ์เขมร ลาว กูย แต่แตกต่างที่เทคนิคการทอ สี และลาย จะเห็นได้ว่า อำเภอเขวาสินรินทร์ ซึ่งเป็นแหล่งผลิตหัตถกรรมเครื่องเงินโบราณและผ้าไหมที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสุรินทร์ ได้นำภูมิปัญญาด้านการทอผ้าไหมซึ่งเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมกลับมาทำเป็นอาชีพเสริมของคนในหมู่บ้าน เกิดเป็นอาชีพและสร้างอัตลักษณ์ให้กับชุมชนที่มีคุณค่าควรได้รับการเผยแพร่ (SAC, 2023)

ในช่วงที่ผ่านมาการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนได้รับความสนใจมากขึ้น เนื่องจากมีบทบาทสำคัญใน การเสริมสร้างเสถียรภาพทางสังคมและเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชุมชน โดยผ้าไหมเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอด ต่อเนื่องกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน มีความหลากหลายทั้งรูปแบบ ลวดลาย สีสัน และความงดงาม แตกต่างกันตามความเชื่อและประเพณีวัฒนธรรมในท้องถิ่น ผ้าไหมมัดหมี่ซึ่งเป็นเสมือนตัวแทนเอกลักษณ์ ของกลุ่มชาวไทลาว (BOT, 2010) รวมทั้งกลุ่มเขมรถิ่นไทยในแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (Boonpok, 2020) จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจที่จะศึกษาอัตลักษณ์ลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น ซึ่งอยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (Khon Kaen Provincial Office, 2011) และผ้าไหมมัดหมี่ของอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งอยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือใต้ (DASTA, 2021) ถือเป็นพื้นที่ผลิตผ้าไหมมัดหมี่ที่มีชื่อเสียงและมีเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาอย่าง ต่อเนื่อง โดยได้รับอิทธิพลจากความเชื่อทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และขนบธรรมเนียม ประเพณี (QSDS, 2021) และด้วยความหมายของลวดลายของผ้าไหมมัดหมี่ที่แฝงไปด้วยอัตลักษณ์ ของกลุ่มชาติพันธุ์ สัญลักษณ์ธรรมชาติ สัญลักษณ์จากฐานความเชื่อ ภูมิปัญญาพื้นบ้าน (Klangrit, 2019) ถือเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมายาวนาน ด้วยการนำอัตลักษณ์ความเป็นไทย ถ่ายทอด ลงบนผืนผ้า ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจถึงเรื่องราวและพื้นที่วัฒนธรรมของชุมชนที่มีความหลากหลาย ซึ่งเป็น พื้นฐานสำคัญในการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาอัตลักษณ์และความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับความเชื่อ ศาสนา ความอุดมสมบูรณ์ และวิถีชีวิตในลวดลายของผ้าไหมมัดหมี่ทอมือ ระหว่างอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น และอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

ทบทวนวรรณกรรม

ผ้ามัดหมี่ในประเทศไทย

การทอผ้าในประเทศไทย (DCP, 2021) ส่วนใหญ่เป็นการถ่ายทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาในการฝึกฝน ความชำนาญและเชี่ยวชาญ วิธีการทอผ้ามีหลายวิธี ได้แก่ (1) การทอขัด (2) การมัดหมี่ (3) การขีด (4) การจก (5) การยก (6) การควบเส้น ผ้ามัดหมี่ (BOT, 2021) เป็นวิธีการมัดย้อมและทอที่เก่าแก่ ปรากฏและรู้จักโดยทั่วไปในประเทศไทย ลาว พม่า กัมพูชา มาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ ซึ่งในประเทศไทยมัดหมี่เป็นเทคนิคที่นิยมทั้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมไปถึงภาคใต้ โดยเฉพาะที่จังหวัดปัตตานี รวมไปถึงกลุ่มที่อาศัยอยู่ในอำเภอน้ำปาดและอำเภอปากท่าของจังหวัดอุดรดิตถ์ “มัดหมี่” เป็นวิธีการสร้างลวดลายจากการย้อมสีเส้นฝ้ายหรือไหมก่อนนำไปทอ โดยวางแผนออกแบบลายแล้วจึงมัดและย้อมทำลวดลาย ด้วยวิธีการใช้เชือกกล้วยหรือเชือกฟางมัดเส้นด้ายบริเวณที่ไม่ต้องการย้อมสีเพื่อให้เป็นไปตามลวดลายที่ต้องการก่อนที่จะนำไปย้อมและทอ วิธีการ “มัด” เส้นด้ายที่เรียกว่า “หมี่” จึงเรียกรวมกันว่ามัดหมี่ ผ้าที่ทอขึ้นจึงเรียกว่า “ผ้ามัดหมี่”

แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อความหมายวัฒนธรรม

การสื่อความหมายทรัพยากรวัฒนธรรมเป็นการศึกษาเรียนรู้โดยมุ่งเน้นที่จะพยายามสื่อความหมายของวัตถุของจริง สามารถสัมผัสได้จากประสบการณ์แรกพบ และการใช้สื่อลักษณะรูปภาพ มากกว่าการใช้การสื่อสารโดยปกติ (Tilden, 1977) การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมถูกนำมาใช้ในการบอกเล่ากิจกรรมการสื่อสารเพื่อให้คนเข้าใจสิ่งต่าง ๆ อย่างเปิดเผยตรงไปตรงมาหรือชัดเจน อาจจะช่วยจัดและลดความขัดแย้งได้ และสามารถนำมาสู่การจัดการวัฒนธรรมเป็นไปตามเป้าประสงค์ที่วางไว้ หลักการสื่อความหมายมุ่งเน้นไปที่ความสำคัญหรือเรื่องราวโดดเด่น มีแนวทางการสรุปเรื่องราวในลักษณะภาพรวม มีเนื้อหาที่สามารถเข้าใจได้โดยง่าย รวมถึงคุณค่าทั้งนามธรรมและรูปธรรมของทรัพยากรวัฒนธรรมโดยเนื้อหาผ่านการวิจัยอย่างน่าเชื่อถือสามารถทำให้เข้าใจทรัพยากรวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน ก่อให้เกิดความตระหนักในคุณค่าและการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรม (Lertchanrit, 2011) บทบาทของการสื่อความหมายทรัพยากรวัฒนธรรม นอกจากจะสร้างการรับรู้แก่สาธารณะชนให้เกิดความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมแล้ว ยังเป็นการกระตุ้นให้เกิดแรงบันดาลใจควบคู่ไปกับประสบการณ์ที่ได้รับ โดยการถูกนำมาใช้ในเชิงการศึกษาเรียนรู้ทั้งในระดับทั่วไปหรือเฉพาะทางให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการจะสื่อสารถึงองค์ความรู้สอดแทรกในทรัพยากรวัฒนธรรมต่าง ๆ (Aplin, 2022) บทบาทสำคัญของการสื่อความหมายทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน ถือเป็นเป้าหมายหลักและสำคัญที่สุดต่อคุณค่าของการสื่อความหมายทรัพยากรวัฒนธรรม ที่จะเป็นการสงวนและปกป้องมรดกวัฒนธรรม ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการสื่อความหมายเพื่อการศึกษาการวางแผนและเตรียมการ โดยอาจมีการสอดแทรกความบันเทิง เพื่อให้การสื่อความหมายเป็นไปได้อย่างราบรื่นและน่าสนใจ ทั้งนี้เพื่อสร้างความตระหนัก

และซึมซับถึงความต้องการต่อทรัพยากรวัฒนธรรมนั้น (Timothy & Boyd, 2003) ซึ่งการสื่อความหมายเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจการเผยแพร่วัฒนธรรม เช่น แหล่งโบราณคดี พิพิธภัณฑ์ ชุมชน แหล่งการเรียนรู้ประเภทห้องสมุด โดยมีเป้าหมายเพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านวัฒนธรรม ทำให้เกิดการตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมและการปลูกฝังจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์และร่วมพัฒนาทรัพยากรวัฒนธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์

อัตลักษณ์ (Hall & Du Gay, 1996) ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติซึ่งก่อรูปขึ้นมาภายในวัฒนธรรมในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยที่วัฒนธรรมก็เป็นสิ่งถูกประกอบสร้างทางสังคม (Social Construct) และไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่งตายตัว หากแต่เป็นวงจรซึ่งเรียกว่า “วงจรแห่งวัฒนธรรม” (Circuit of Culture) อัตลักษณ์เป็นทัศนคติต่อตนเองและสิ่งแวดล้อม (Barber, 1985) และมีความสำคัญต่อระบบสังคม ทั้งทำให้รู้สึกรู้ว่าเป็นตัวเราหรือพวกเราที่แตกต่างจากคนอื่น โดยไม่จำเป็นต้องมีเพียงหนึ่ง แต่อาจมีหลายลักษณะประกอบขึ้นมา (Ramitanon, 2002) อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและเปลี่ยนแปลงได้ อัตลักษณ์แบ่งออกเป็น (Feungfusakul, 2003) อัตลักษณ์ส่วนบุคคลเป็นการแสดงออกถึงการรับรู้ รู้จักตนเองจากการปฏิสัมพันธ์กับสังคมสภาพแวดล้อมผ่านการแสดงออกในรูปแบบของสถานะและอัตลักษณ์ทางสังคม เป็นการแสดงออกถึงกระบวนการขัดเกลาทางสังคม การเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาวัฒนธรรมผ่านการแสดงออกในรูปแบบของวิถีชีวิต ทัศนคติ ความเชื่อและแบบแผนพฤติกรรม เช่น พิธีกรรม ประเพณี เรื่องเล่า ตำนาน ประวัติศาสตร์จากความหมายของอัตลักษณ์ ชาติพันธุ์มีความแตกต่างกันด้านความเชื่อ พิธีกรรม และวัฒนธรรม

ในการศึกษานี้ จึงนำแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อความหมายวัฒนธรรมรวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบแนวทางในการศึกษา ซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการศึกษาอัตลักษณ์และความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น และผ้าไหมมัดหมี่ของอำเภอเขาสันรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ เพื่อให้เกิดเป็นความรู้เกี่ยวกับความหมายของลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ที่เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่อไป

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพทั้งในการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง เป็นการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาวิจัยจากเอกสาร โดยการค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิเพื่อนำมาสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย และจากความถนัดในการศึกษาลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ของอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น และอำเภอเขาสันรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ จากการสะสมผ้าไหมมัดหมี่มาตั้งแต่ปี 2559 – ปัจจุบัน เพื่อนำข้อมูลมาอ้างอิงและใช้ในการวิเคราะห์รูปแบบและลวดลายผ้าไหมมัดหมี่

2. ศึกษาลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ที่ทำโดยผู้ให้ข้อมูลหลักในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น และอำเภอเขาสันรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ได้มีการกำหนดข้อความถามและประเด็นที่ต้องการสำหรับการตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย

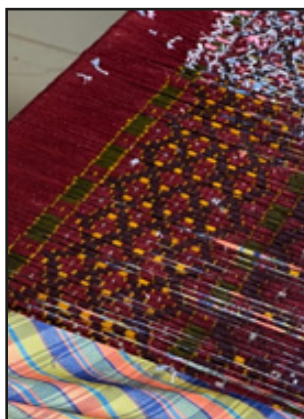
3. ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึก โดยการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ มาทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยจำแนกข้อมูลได้ 3 กลุ่มจากการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลและทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสื่อสาร ภาพถ่าย และสัญลักษณ์ต่าง ๆ และการศึกษาด้านสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์อันเป็นลักษณะเฉพาะของสังคม และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษา

ข้อมูลทั่วไป

ชาวบ้านในพื้นที่บ้านเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีประวัติความเป็นมาโดยการอพยพจากกัมพูชา มาตั้งถิ่นฐานและนำวัฒนธรรมมาเผยแพร่ในชุมชนบ้านเขวาสินรินทร์ อาชีพหลักคือเกษตรกรรม และใช้ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมเป็นอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว การทอผ้าเริ่มต้นเพื่อใช้ในครัวเรือน ใช้ในชีวิตประจำวันและพิธีกรรม และเมื่อมีการค้าขายกับชุมชนภายนอก ทำให้เกิดการค้าขายเป็นอาชีพ ชุมชนเขวาสินรินทร์เป็นหมู่บ้านที่มีงานหัตถกรรมภูมิปัญญาสืบทอดจากบรรพบุรุษในอดีต ผ้าที่ทอขึ้นได้มักนำไปใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มในชีวิตประจำวัน พิธีกรรม งานบวช งานแต่ง โดยในอดีตชาวบ้านจะทำผ้าไหมเองทุกระบวนการ ตั้งแต่การปลูกหม่อน เลี้ยงไหม จนถึงการทอผ้า และในปัจจุบันมีการซื้อไหมสำเร็จรูป รวมทั้งการใช้วัตถุดิบหรือไหมบ้านจากชุมชน

ชาวบ้านในพื้นที่บ้านชนบท จังหวัดขอนแก่น ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีการทอผ้าไหมเป็นอาชีพเสริม การทำผ้าไหมมัดหมี่ในอดีตทำไว้ใช้ในครอบครัว และมีการทำไว้เพื่อจำหน่ายตามร้านต่าง ๆ ปัจจุบันจะทำผ้าไหมมัดหมี่ 3 ตะกอสอดทางกระรอกไว้เพื่อจำหน่าย กรรมวิธีการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ของอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น จะเริ่มต้นตั้งแต่การกักไหม การคันหมี่ การมัดหมี่ การแก้มี่ การคันเครือ และการทอผ้าไหม โดยทั่วไปจะต้องใช้ระยะเวลาสั่งสมประสบการณ์เป็นเวลานานหลายปีเพื่อให้เกิดความชำนาญ ผ่านการลงมือทำเองทุกขั้นตอน ในอดีตในการผลิตผ้าไหมมัดหมี่จะใช้วัตถุดิบในพื้นที่ ตั้งแต่การปลูกหม่อน เลี้ยงไหม และสาวไหม แต่ในปัจจุบันมีการซื้อไหมสำเร็จรูป โดยกระบวนการทำผ้าไหมมัดหมี่ ตั้งแต่การมัดลายหมี่ การย้อมโอบสี และการแก้มี่ การทอผ้าสามตะกอสอดทางกระรอก ดังแสดงในภาพที่ 1

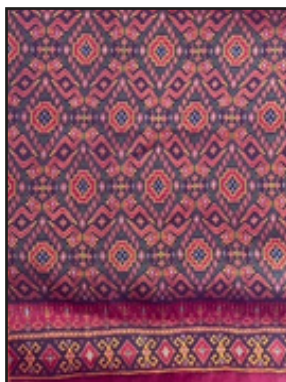
ภาพที่ 1 แสดงกระบวนการของการทำผ้าไหมมัดหมี่
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2566

อัตลักษณ์ของลวดลายผ้าไหมมัดหมี่

อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ส่งผลถึงแรงบันดาลใจที่อาจมีผลต่อการสร้างลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ รวมถึงประวัติความเป็นมาของการทอผ้าไหมในพื้นที่ ลวดลายผ้าไหมมัดหมี่อำเภอเขวาสีรินทร์ได้รับอิทธิพลจากองค์ประกอบทางวัฒนธรรมเขมรและลาว ลวดลายมักประกอบด้วยการออกแบบรูปทรงลายขอ ลายนาคน้อย ลายเชิงเทียน และลายสัญลักษณ์ซึ่งสะท้อนถึงความหลากหลายทางประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ของภูมิภาค รวมทั้งวัฒนธรรมและพิธีกรรมและใช้งานผ้าไหมมัดหมี่ในท้องถิ่น อาจมีผลต่อการออกแบบลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ เช่น พิธีกรรมในพิธีการทางศาสนาในงานบวช งานแต่ง งานศพ หรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมพื้นเมือง สำหรับลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ของอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น โครงสร้างลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ในอดีตการออกแบบลวดลายเป็นการคัดลอกลวดลายตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น พิพิธภัณฑสถานหรือวัด เพื่อนำไปประยุกต์กับการออกแบบลวดลายของผ้าไหมมัดหมี่ และอัตลักษณ์ผ้าไหมมัดหมี่ปัจจุบันเป็นผ้าไหมมัดหมี่ 3 ตะกอดสอดทางกระรอก ลวดลายสร้างสรรค์มาจากการนำเสนอจากสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตในปัจจุบัน ลายเกี่ยวกับพืชที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ลายเกี่ยวกับสัตว์ ส่วนใหญ่มักเป็นสัตว์ที่รู้จักคุ้นเคยทั่วไป ลายเกี่ยวกับเครื่องมือเครื่องใช้และเครื่องประดับ ลายที่เกี่ยวกับสิ่งที่ได้พบเห็นได้ในสื่อปัจจุบัน ความเชื่อในทางศาสนา รวมถึงความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น และมีการพัฒนาสีสันให้มีความหลากหลายเพื่อทำให้เกิดความมีมิติมากยิ่งขึ้น

ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม

ลวดลายผ้าไหมมัดหมี่เป็นส่วนหนึ่งของศิลปะการทอผ้าที่มีความสำคัญในการสืบทอดวัฒนธรรมในท้องถิ่น การสร้างลวดลายผ้าไหมมัดหมี่เป็นกระบวนการที่ทำให้คนในพื้นที่มีโอกาสในการเผยแพร่วัฒนธรรมและสัญลักษณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของสังคมและชุมชน ลวดลายผ้าไหมมัดหมี่จะมีลักษณะเฉพาะตัว และมักถูกสร้างขึ้นจากความคิดสร้างสรรค์ของชุมชนทอผ้าด้วยการใช้เทคนิคการมัดหมี่ที่ซับซ้อน การออกแบบลวดลายจึงเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีและวัฒนธรรมที่มีต่อคนในท้องถิ่น สะท้อนความสำคัญของการอนุรักษ์ความเชื่อที่เกี่ยวกับการเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ ความหมายและอัตลักษณ์ของลายผ้าไหมมัดหมี่อาจแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับพื้นที่และวัฒนธรรมที่สร้างขึ้นมา ลวดลายผ้าไหมมัดหมี่เป็นอัตลักษณ์ที่สื่อถึงความเชื่อ ศาสนา เช่น ลายนาคน้อย ดังแสดงในภาพที่ 2 ธรรมชาติและความอุดมสมบูรณ์ เช่น ลายสรรพสัตว์ ดังแสดงในภาพที่ 3 วิถีชีวิตในลวดลายของผ้าไหมมัดหมี่ทอมือ เช่น ลายดาวล้อมเดือน ลายพระเนกูปะเนกกระเบย ลายเชิงเทียน โสฬสรินทร์ ดังแสดงในภาพที่ 4-7

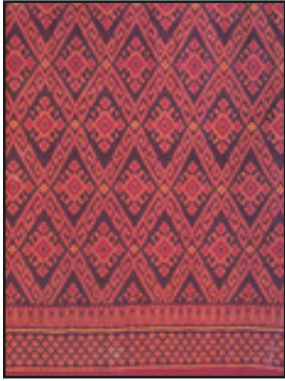
ภาพที่ 2 ลายนาคน้อย

ภาพที่ 3 ลายสรรพสัตว์

ภาพที่ 4 ลายดาวล้อมเดือน

ภาพที่ 5 ลายพระเนกพระเนก
กระเบย หรือ “ลายกุ่มพลึง”
หรือ “กุ่มพลึง”

ภาพที่ 6 ลายเชิงเทียน

ภาพที่ 7 โฮลสุรินทร์

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 28 มกราคม 2567

การสร้างสรรคลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญในการมัดลายและโอบหมี่เพื่อให้เกิดเป็นมิติของผืนผ้า ซึ่งลวดลายที่ปรากฏบนผ้าไหมมัดหมี่มักจะมีรายละเอียดสูง เพื่อจะทำให้เห็นองค์ประกอบของรูปแบบลวดลายที่เด่นชัด ลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ได้รับการสร้างสรรค์มาจากสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตในปัจจุบัน ลายเกี่ยวกับพืชที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ลายเกี่ยวกับสัตว์ซึ่งมักเป็นสัตว์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ในไทย เช่น ช้าง ซึ่งแสดงออกมาเป็นอัตลักษณ์ในลายลายคชสารในป่าหิมพานต์และลายช้างคู่บารมี ดังแสดงในภาพที่ 8-9 ลายเกี่ยวกับเครื่องมือเครื่องใช้และเครื่องประดับ ความเชื่อในทางศาสนา เช่น ลายนาคเกี่ยวช้อนและลายพญานาคี ดังแสดงในภาพที่ 11-12 รวมถึงความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นและมีการพัฒนาสีสันให้มีความหลากหลายเพื่อทำให้เกิดความมีมิติมากยิ่งขึ้น เช่น ลายหัวใจว่าง ลายนพเก้า ลายขอพระเทพเชิงเทียน ลายผีเสื้อและดอกไม้ ดังแสดงในภาพที่ 13-16

ภาพที่ 8 ลายคชสารในป่าหิมพานต์

ภาพที่ 9 ช้างคู่บารมี

ภาพที่ 10 ลายกงเจ็ดสายเชิงเทียน

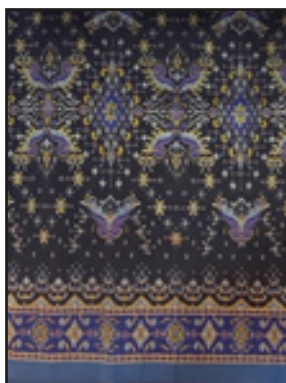
ภาพที่ 11 ลายนาคเกี่ยวข้อ

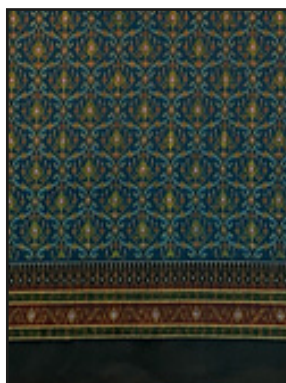
ภาพที่ 12 ลายพญานาคี

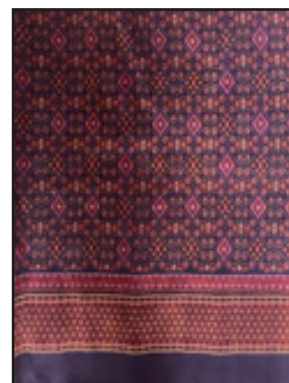
ภาพที่ 13 ลายหัวใจว่าง

ภาพที่ 14 ลายนพเก้า

ภาพที่ 15 ลายขอพระเทพเชิงเทียน

ภาพที่ 16 ลายผีเสื้อและดอกไม้

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2567

สรุปผลการวิจัย

1. อัตลักษณ์ของลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ถูกเชื่อมโยงกับสถานะสังคม ศาสนา และวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่อย่างชัดเจน อัตลักษณ์ของลวดลายผ้าไหมมัดหมี่มีเอกลักษณ์พิเศษในด้านความหลากหลายของลวดลายที่สื่อความหมายถึงความสร้างสรรค์และความเป็นมาอันยาวนานของการทำผ้าไหมมัดหมี่ ทั้งความเป็นลวดลายโบราณและลวดลายสร้างสรรค์ที่ประยุกต์มาจากลวดลายดั้งเดิม และความต้องการของตลาดผู้บริโภคในปัจจุบัน การทำผ้าไหมมัดหมี่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น โดยใช้วิธีการมัดหมี่และทอผ้าด้วยกี่แบบดั้งเดิม และมีเสน่ห์อยู่ที่การสื่อความหมายในการถ่ายทอดจิตวิญญาณและวัฒนธรรมประเพณีลงบนลวดลายในผืนผ้า สอดคล้องกับงานของ Keawban et al. (2019) ลวดลายผ้าไหมมีอิทธิพลมาจากบรรพบุรุษที่สะท้อนให้เห็นถึงประเพณี ค่านิยม รสนิยม ตัวตน อัตลักษณ์ดั้งเดิม งานของ Boonpok (2020) ลวดลายที่ปรากฏบนผืนผ้าเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายเกี่ยวกับธรรมชาติ และงานของ Klangrit (2019) รูปลักษณ์ลวดลายผ้าไหมพื้นเมือง ได้แก่ สัญลักษณ์ธรรมชาติและสัญลักษณ์จากฐานความเชื่อ ความอุดมสมบูรณ์ ความสุข ความสวยงาม วิถีทางประเพณี ความคิด ความเชื่อ มุมมองเกี่ยวกับสิริมงคล การค้นพบไม่เพียงแต่เน้นถึงรูปแบบและความแตกต่างทางวัฒนธรรมของการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ของพื้นที่เท่านั้น แต่ยังเน้นย้ำถึงความสำคัญที่ยั่งยืนในฐานะสัญลักษณ์ของมรดกทางวัฒนธรรมและการแสดงออกทางศิลปะที่แสดงบนผืนผ้า ซึ่งมีความพยายามในการรักษาและส่งเสริมงานฝีมือแบบดั้งเดิม จึงถือเป็นสิ่งสำคัญในการปกป้องความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชุมชน

2. ลวดลาย รูปแบบการมัดหมี่ และเทคนิคการทอผ้าของผ้าไหมมัดหมี่ในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น และผ้าไหมมัดหมี่ของอำเภอเวาสิรินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ที่แตกต่างกันเนื่องจากประสบการณ์ และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของชุมชน วัสดุและเทคนิคที่ใช้ในการผลิตผ้าไหมมัดหมี่อาจแตกต่างกัน ซึ่งส่งผลต่อลักษณะและลวดลายของผ้าไหม อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่นมักจะเน้นการทำผ้าไหมมัดหมี่ 3 ตะกอสอดทางกระรอก โดยออกแบบลวดลายโบราณ (McIntosh, 2012) และลวดลายที่ประยุกต์มาจากลวดลายดั้งเดิมจากสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตในปัจจุบัน ความเชื่อในทางศาสนา และความต้องการของตลาดผู้บริโภค ในขณะที่ผ้าไหมมัดหมี่ในอำเภอเวาสิรินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ มักจะมีลวดลายโบราณสะท้อนให้เห็นมรดกภูมิปัญญาวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ และผ้าโฮล (SACIT, 2022) ซึ่งเป็นคำเรียกผ้าถุงที่ใช้เรียกทั้งชาวเขมรในกัมพูชา ซึ่งหมายถึงผ้าทุกชนิดที่ผลิตด้วยกรรมวิธี “มัดหมี่” และกลุ่มคนไทยเชื้อสายเขมรแถบอีสานใต้ ซึ่งเรียกผ้าถุงผืนยาวสำหรับบุรุษว่า “ซั่มปัดโฮล” และโฮลสตรีจะใช้เรียกผ้ามัดหมี่ที่มีลายริ้ว (Green, 2003) ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของภูมิปัญญาผ้าทอพื้นเมืองสุรินทร์ (Surin Provincial Office, 2023) ที่เกิดจากองค์ความรู้ที่สั่งสมอยู่ในชาติพันธุ์เขมร ลาว กูย แต่แตกต่างที่เทคนิคการทอ สี และลวดลายที่ปรากฏบนผืนผ้าทั้งผ้าไหมแบบดั้งเดิมและผ้าไหมแบบประยุกต์ล้วนเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายเกี่ยวกับธรรมชาติ ความอุดมสมบูรณ์ ความสุข ความสวยงาม วิถีทางประเพณี ความคิด ความเชื่อ มุมมองเกี่ยวกับสิริมงคล ความเจริญ อำนาจ ความน่าเกรงขาม และความปลอดภัย และคล้ายคลึงกับรูปแบบและลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ของกัมพูชา (Green, 2003)

3. ผ้าไหมมัดหมี่ในแต่ละพื้นที่มีบทบาททางสังคมและวัฒนธรรมที่สำคัญต่อชุมชน และมีความสำคัญในพิธีกรรมของชุมชนในท้องถิ่น ด้วยเหตุนี้สรุปได้ว่าลวดลายและคุณค่าทางวัฒนธรรมของผ้าไหมมัดหมี่เป็นสื่อสำคัญที่สังคมในแต่ละพื้นที่สร้างขึ้นและสืบทอดต่อกันอย่างต่อเนื่อง โดยมีความหมายและบทบาทที่หลากหลายตามสถานการณ์และวัฒนธรรมของชุมชนในแต่ละพื้นที่ ซึ่งผ้าไหมมัดหมี่เป็นสื่อสำคัญที่ช่วยสืบทอดวัฒนธรรมของท้องถิ่นผ่านลวดลายที่ปรากฏบนผ้าไหมมัดหมี่ที่จะสะท้อนให้เห็นถึงประเพณีและสังคมของชุมชน

4. ผ้าไหมมัดหมี่ในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชนชาวไทยลาว (BOT, 2010) กลุ่มชาติพันธุ์ใหญ่สุดของภาคอีสาน (SACIT, 2021) และอำเภอเวาสิรินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นกลุ่มชนเชื้อสายเขมร (SACIT, 2021) กลุ่มเขมรถิ่นไทย (Boonpok, 2020) ซึ่งมีวัฒนธรรมการทอผ้าที่มีเอกลักษณ์ และยังมีการทอผ้าปรากฏมาจนถึงปัจจุบัน จึงเน้นให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างอัตลักษณ์ วัฒนธรรม และงานฝีมือในการทอผ้าแบบดั้งเดิม แม้ว่าทั้งสองพื้นที่จะแสดงรูปแบบและเทคนิคที่เป็นเอกลักษณ์ แต่ก็มีสายสัมพันธ์ที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรมร่วมกัน เป็นการแสดงออกถึงอัตลักษณ์และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และยังช่วยให้เข้าใจถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานของวัฒนธรรมและสังคมในพื้นที่และการสืบทอดประเพณีและเชื่อมโยงการอนุรักษ์และการพัฒนาลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ในอนาคต เพื่อรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น

5. การศึกษาเชิงเปรียบเทียบเกี่ยวกับลวดลายผ้าไหมมัดหมี่เป็นสิ่งที่มีความสำคัญทั้งในการเข้าใจวัฒนธรรมและสังคมในอดีตและปัจจุบัน และเป็นแรงผลักดันให้มองเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์และการสืบทอดศิลปะและภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ส่งเสริมองค์ความรู้การทำผ้าไหมมัดหมี่ระหว่างชุมชนในท้องถิ่นร่วมกับชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อสร้างโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมและการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ของกันและกัน และการจัดทำฐานข้อมูลองค์ความรู้การทำผ้าไหมมัดหมี่อย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น
2. ส่งเสริมให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ เป็นการยกระดับการใช้ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ไปสู่การขับเคลื่อนในการพัฒนาการสร้างอาชีพ สร้างโอกาสและพัฒนาไปสู่การสร้างรายได้ของชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายขอบเขตการวิจัยเพื่อศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ในพื้นที่อื่น ๆ ในประเทศไทย รวมทั้งวิเคราะห์ความหมายและความสำคัญทางวัฒนธรรมของลายลวดลายในแต่ละพื้นที่ อาจเป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมและการสร้างสรรค์ในท้องถิ่น
2. ควรศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการตลาดสินค้าผ้าไหมมัดหมี่ในแต่ละพื้นที่ เพื่อเข้าใจเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการตลาดและการส่งเสริมการขายสินค้าในวงกว้าง

References

- Aplin, G. (2002). **Heritage: Identification, Conservation, and Management**. Oxford University Press.
- Bank of Thailand (BOT). (2010). **Exception Woven Beauty: Masterpieces from the Bank of Thailand Textile Museum**. Nopburee Press.
- Bank of Thailand (BOT). (2021). **Fabric and Weaving Process of Mudmee**. Bangkok.
- Barber, J. D. (1985). **The Presidential Character**. Prentice-Hall.
- Boonpok, D. (2020). Identity and Symbols of the Ethic Khmer in Thailand's Silk Weaving Cloths. *Faculty of Humanities and Social Sciences Thepsatri Rajabhat University Journal*, 10(1), 91–102.
- Chaijan, K. (2022). Knowledge of Local Philosophic Lore in Mudmee Silk from Chonnabot, Khon Kaen for Creative Tourism. *Journal of Thai Hospitality and Tourism*, 17(2), 88–100.
- Department of Cultural Promotion (DCP). (2021). **Intangible Cultural Heritage**. <http://ich.culture.go.th/index.php/th/article/1034-----m-s>.
- Department of Intellectual Property (DIP). (2022). **Thai Geographical Indication Products**. <http://www.ipthailand.go.th/images/633/GI/north-east/khonkaen.pdf>
- Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (DASTA). (2021). **“Southern Isan”, the Land of Creativity in Wisdom and Culture**. <https://www.dasta.or.th/th/article/379>
- Feungfusakul, A. (2003). **Identity: A Review of Theory and Conceptual Framework**. National Research Council of Thailand.

- Green, G. (2003). **Traditional Textiles of Cambodia Cultural Threads and Material Heritage**. River Books.
- Hall, S. & Du Gay, P. (1996). **Questions of Cultural Identity**. London.
- Keawban, S., Prayongtrap, Y. & Udomtawi, K. (2019). The Wisdom of Original Silk Weaving of Keayai Community in Muang District, Surin Province. *Academic MCU Buriram Journal*, 4(1), 71–85.
- Khon Kaen Provincial Office. (2011). **Khon Kaen Province**. <http://www.khonkaen.go.th/khonkaen6/main.php?cont=kkdata>
- Khon Kaen Provincial Office. (2019). **History of Chonnabot District from the Past**. <https://district.cdd.go.th/chonnabot/about-us/100011-2>
- Klangrit, S. (2019). Identity of Local Wisdom on Mudmee Silk Patterns of Khmer Surin. *Journal of Liberal Arts, Maejo University*, 7(1), 186–199.
- Lertchanrit, T. (2011). **Cultural Resource Management**. Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre.
- McIntosh, L. (2012). **Art of Southeast Asian Textiles: the Tilleke and Gibbins Collection**. Serindia Publications.
- Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (SAC). (2023). **Khwao Sinrin Surin**. <https://communityarchive.sac.or.th/community/KhwaoSinrin>.
- Ramitanon, C. (2002). **Concepts in Studying Thai Identity in the Study of History and Literature of the Thai Ethnic Group**. Amarin Printing and Publishing.
- Surin Provincial Office. (2023). **Announcement of the Unique Cloth Pattern of Surin Province**. <https://surin.prd.go.th/th/content/page/index/id/75885>
- Thai PBS. (2013). **Wisdom Surin Local Woven Fabric**. <https://www.thaipbs.or.th/news/content/156556>
- The Queen Sirikit Department of Sericulture (QSDS). (2021). **Phamai Madmess**. <https://t.ly/1geIW>
- The Sustainable Arts and Crafts Institute of Thailand (SACIT). (2018). **Mudmee Silk, Chonnabot District, Khon Kaen Province**. <https://www.sacit.or.th/th/detail/2018-09-14-11-35-v-5BW>
- The Sustainable Arts and Crafts Institute of Thailand (SACIT). (2022). **Arts and Crafts, Hole Fabric Type**. <https://t.ly/ucJBN>
- The Sustainable Arts and Crafts Institute of Thailand (SACIT). (2021). **The Charm of Thai Fabrics from 4 Regions**. <https://t.ly/A1REp>
- The Sustainable Arts and Crafts Institute of Thailand (SACIT). (2010). **Thai Cloth, the Heritage of Thai Wisdom**. A.P. Graphic Design and Printing.
- Tilden, F. (1977). **Interpretation Our Heritage**. University of North Carolina.
- Timothy, D. J. & Boyd, S. W. (2003). **Heritage Tourism Themes in Tourism**. Prentice Hall.